

روشهای شکست خواب بذر در گیاه کور (*Capparis spinosa* L.)

مریم مکی‌زاده تفتی^{۱*}، روزبه فرهودی^۲، محمد راستی فر^۳ و کمال سادات اسیلان^۴

*۱- نویسنده مسئول، دانشجوی دکتری اکولوژی گیاهان زراعی، دانشگاه تبریز، پست الکترونیک: marytafti@yahoo.com

۲- استادیار، دانشکده کشاورزی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد شوشتر

۳- کارشناس پژوهش، پژوهشکده گیاهان دارویی جهاد دانشگاهی تهران

۴- دانشیار، دانشکده پیام نور کرج

تاریخ پذیرش: ۸۹/۱۱/۲۶

تاریخ دریافت: ۸۹/۰۴/۲۸

چکیده

این تحقیق به منظور بررسی اثر تیمارهای مختلف شکست خواب بذر بر جوانه‌زنی گیاه کور (*Capparis spinosa* L.) در قالب طرح کاملاً تصادفی با چهار تکرار انجام شد. تیمارهای شکست خواب بذر شامل کاربرد جیبرلیک اسید با غلظت‌های ۵۰۰ و ۱۰۰۰ پی‌پی‌ام، نیترات پتاسیم (۰/۳ درصد)، آبشویی (قرار دادن بذر در آب جاری) به مدت ۱۲ ساعت، خراش‌دهی بذر با اسید سولفوریک ۹۰ درصد به مدت ۲۰ دقیقه، تلفیق آبشویی بذر با مدت ۱۲ ساعت به همراه کاربرد جیبرلیک اسید ۵۰۰ و ۱۰۰۰ پی‌پی‌ام، تلفیق آبشویی بذر با مدت ۱۲ ساعت به همراه کاربرد نیترات پتاسیم، تلفیق خراش‌دهی بذر با اسید سولفوریک به همراه کاربرد جیبرلیک اسید با غلظت‌های ۵۰۰ و ۱۰۰۰ پی‌پی‌ام و شاهد (آب مقطر) بود. نتایج نشان داد که بین تیمارهای شکست خواب بذر اختلاف معنی‌داری در سطح آماری یک درصد وجود دارد. به طوری که بالاترین درصد جوانه‌زنی در تیمار آبشویی بذر با همراه اسید جیبرلیک ۱۰۰۰ پی‌پی‌ام (۹۸ درصد) و آبشویی بذر با همراه اسید جیبرلیک ۵۰۰ پی‌پی‌ام (۷۵ درصد) مشاهده شد. نتایج نشان داد که آبشویی بذرهای کور سبب کاهش تشکیل موسیلاژ در اطراف بذر و افزایش جوانه‌زنی بذرها شد و کاربرد اسید جیبرلیک یا نیترات پتاسیم به تنهایی وقتی می‌تواند سودمند باشد که غلظت موسیلاژ موجود در پوسته بذر به وسیله آبشویی به حداقل برسد.

واژه‌های کلیدی: خواب بذر، آبشویی، اسید جیبرلیک، کور (*Capparis spinosa* L.).

مقدمه

دمای ۸- درجه سانتی‌گراد به حیات خود ادامه دهد. گیاه کور در برخی مناطق ایران به‌ویژه در استان‌های غربی و جنوبی پراکنش دارد (Sophia & George, 2003; Panico et al., 2005). ارتفاع گیاه کور در شرایط مناسب به یک متر می‌رسد و با قابلیت رشد در صخره‌ها و خاک‌های فقیر،

کور (*Capparis spinosa* L.) گیاهی بوته‌ای، چندساله و تک‌پایه است که در اقلیم گرم و خشک رشد می‌کند. این گیاه نه تنها به کمبود آب و حرارت بالا مقاومت قابل ملاحظه‌ای نشان می‌دهد، بلکه به سرما نیز مقاوم می‌باشد و می‌تواند تا

گیاه ناشی از سختی پوسته بذر و غلظت پایین اسید جیبرلیک می‌باشد و تیمار خراش‌دهی بذر با اسید سولفوریک به مدت ۹۰ دقیقه به همراه کاربرد اسیدجیبرلیک ۱۰۰ پی‌پی‌ام را بهترین تیمار شکست خواب بذر این گیاه عنوان نمودند. (Koc (2001) و Bahrani *et al.*, (2008) بیان نمودند که خراش‌دهی پوسته بذر کور با اسید سولفوریک غلیظ و تیمار بذرهای خراش‌یافته با اسید جیبرلیک نقش بسزایی در تحریک جوانه‌زنی بذر این گیاه دارد. (Olmez *et al.*, (2004) در بررسی جوانه‌زنی بذر کور مشاهده نمودند که خراش‌دهی پوسته بذر با اسید سولفوریک و استفاده از نیترات پتاسیم جوانه‌زنی بذر را در مقایسه با شاهد بیش از ۴۵ درصد افزایش داد. از سوی دیگر وجود ترکیبات بازدارنده در پوسته بذر به ویژه ترکیباتی که مانع از جذب آب و اکسیژن توسط بذر می‌شوند نقش مهمی در ایجاد خواب بذر گیاهان دارد. ترکیبات موسیلاژی با ایجاد یک لایه اطراف بذر قادرند با ممانعت از تبادلات گازی از جوانه‌زنی یکنواخت بذر بعضی از گونه‌های *Capparis* جلوگیری کنند (Tansi, 2000 & Toncer). شواهد نشان داده که آبشویی بذرهای گیاه *Ocimum gratissimum* (Agboola, 2008) و *Rosa hybrida* (Yameb *et al.*, 1992) و شستشوی ترکیبات ایجاد کننده خواب بذر نظیر آب‌سزیک اسید سبب تسریع جوانه‌زنی این بذرها می‌شود. (Cirak *et al.*, (2007) گزارش نمودند که آبشویی بذر گونه‌های مختلف گیاه *Hypericum* سبب تسریع جوانه‌زنی این بذرها می‌شود، زیرا تشکیل موسیلاژ پس از جذب آب در اطراف بذر مانع از تبادلات گازی و دریافت اکسیژن کافی توسط بذر می‌شود.

داشتن ریشه‌ای با عمق بیش از سه متر و انشعابات فراوان اندام هوایی که به صورت خوابیده روی زمین مساحتی بیش از ۱۰ متر مربع را پوشش می‌دهند، نقش بسزایی در کاهش فرسایش در نواحی خشک و بیابانی دارد (Solyer & Khawar *et al.*, 2007). گیاه کور با دارا بودن ترکیباتی نظیر فلاونوئید، پکتین و گلیکوزید جایگاه ویژه‌ای در طب سنتی دارد (Calis *et al.*, 1999). تکثیر این گیاه از طریق بذر یا قلمه صورت می‌گیرد که خواب بذر این گیاه مانع از جوانه‌زنی یکنواخت و مناسب می‌شود.

خواب بذر یک ساز و کار کلیدی جهت بقای گیاهان در محیط رشد طبیعی می‌باشد. تحقیقات نشان داده که خواب بذر ناشی از عوامل مختلفی است که از مهمترین آنها می‌توان به کمبود هورمون‌های تحریک‌کننده جوانه‌زنی و عوامل شیمیایی بازدارنده موجود در پوسته بذر اشاره نمود (Copeland & McDonald, 2001). تحقیقات نشان داده که کاربرد اسید جیبرلیک و نیترات پتاسیم سبب تحریک جوانه‌زنی بذر گونه‌های مختلف *Capparis* می‌شود. اسید جیبرلیک یک هورمون عمده در تحریک جوانه‌زنی بذر است که با تحریک تجزیه ذخایر غذایی بذر (Greipsson, 2001) و جایگزینی نیاز سرمایی بذر (Macchia *et al.*, 2001) در جوانه‌زنی بذرهای دارای خواب نقش عمده‌ای دارد. (Tansi & Toncer (2000) گزارش نمودند که بهترین تیمار برای شکست خواب بذر *Capparis ovata* خراش‌دهی پوسته بذر با کاغذ سمباده همراه با کاربرد اسید جیبرلیک در غلظت ۴۰۰ پی‌پی‌ام می‌باشد. (Solyer & Khawar (2007) تأثیر مثبت کاربرد اسید جیبرلیک بر تحریک جوانه‌زنی بذر کور را مشاهده نمودند. (Chiesa & Sozzi (1995) در بررسی جوانه‌زنی بذر گیاه کور بیان نمودند که خواب بذر این

- نیترات پتاسیم (۰/۳ درصد) (کوچکی و سرمدنی، ۱۳۸۶)

- آبخوبی (قراردادن در آب جاری) به مدت ۱۲ ساعت

- تلفیق آبخوبی بذرهای به مدت ۱۲ ساعت و جیبرلیک اسید با غلظت‌های ۵۰۰ و ۱۰۰۰ پی‌پی‌ام

- تلفیق آبخوبی بذرهای به مدت ۱۲ ساعت و کاربرد نیترات پتاسیم (۰/۳ درصد)

به منظور اعمال تیمارهای جیبرلیک اسید ۵۰۰ و ۱۰۰۰ پی‌پی‌ام بذرهای خراش داده شده با اسید سولفوریک یا آبخوبی شده و یا بدون اعمال تیمار قبلی (با توجه به نوع تیمار) در ۵۰۰ میلی‌لیتر محلول ۵۰۰ و یا ۱۰۰۰ پی‌پی‌ام اسید جیبرلیک در دمای ۲۵ درجه سانتی‌گراد و به مدت ۱۲ ساعت خیس‌انده شدند. به منظور اعمال تیمار نیترات پتاسیم بذرهای آبخوبی شده یا بذرهای بدون اعمال تیمار قبلی (با توجه به نوع تیمار) در ۵۰۰ میلی‌لیتر محلول ۰/۳ درصد نیترات پتاسیم در دمای ۲۵ درجه سانتی‌گراد و به مدت ۱۲ ساعت خیس‌انده شدند. در تیمار خراش‌دهی با اسید سولفوریک، بذرهای به مدت ۲۰ دقیقه در اسید سولفوریک ۹۰ درصد قرار داده شدند و بعد به مدت پنج دقیقه با آب مقطر شستشو داده شدند. پس از اعمال تیمارهای لازم، جهت انجام آزمون جوانه‌زنی، ظروف پتری به اتاقک رشدی با شرایط ۱۶ ساعت نور (۶۰۰ میکرومول فوتون بر مترمربع بر ثانیه) و ۸ ساعت تاریکی، رطوبت ۷۰ درصد و دمای ۲۵/۱۵ (۸ ساعت شب و ۱۶ ساعت روز) درجه سانتی‌گراد منتقل شدند. مدت زمان آزمایش ۳۰ روز بود و در پایان درصد جوانه‌زنی، میانگین زمان جوانه‌زنی، طول ریشه‌چه و ساقه‌چه، نخستین روز جوانه‌زنی (G1st)، شاخص بنیه بذر (SVI) و زمان ۵۰ درصد جوانه‌زنی (G50) بررسی شد. زمان ۵۰ درصد

با توجه به تشکیل موسیلاژ در اطراف بذر کور پس از جذب آب، هدف از این تحقیق بررسی کاهش تشکیل موسیلاژ در اطراف بذر کور به کمک آبخوبی و تأثیر آن بر تحریک جوانه‌زنی و مقایسه این روش با سایر تیمارهای پیشنهاد شده برای تحریک جوانه‌زنی بذر این گیاه می‌باشد.

مواد و روشها

این تحقیق در قالب طرح کاملاً تصادفی با چهار تکرار در محل آزمایشگاه تکنولوژی بذر پژوهشکده گیاهان دارویی جهاد دانشگاهی در سال ۱۳۸۷ اجرا شد. بذرهای گیاه کور از مراتع استان آذربایجان غربی در همان سال جمع‌آوری گردید. به منظور اجرای این آزمایش، برای هر تیمار از چهار ظرف پتری که داخل هر کدام از آنها ۲۵ عدد بذر قرار داده شده بود استفاده گردید که هر ظرف پتری به منزله یک تکرار محسوب می‌شد. کشت بذر در ظروف پتری با قطر ۱۰ سانتی‌متر انجام و در هر ظرف پتری یک عدد کاغذ صافی واتمن شماره یک قرار داده شد. بذرهای به منظور ضد عفونی به مدت دو دقیقه در محلول هیپوکلریت سدیم ۲/۵ درصد قرار گرفتند و بلافاصله ۲-۳ مرتبه با آب مقطر شسته شدند. تیمارهای اعمال شده جهت شکستن خواب بذر گیاه کور عبارت بودند از:

- شاهد (آب مقطر)

- جیبرلیک اسید با غلظت‌های ۵۰۰ و ۱۰۰۰ پی‌پی‌ام

- خراش‌دهی بذر با اسید سولفوریک ۹۰ درصد به مدت ۲۰ دقیقه

- تلفیق خراش‌دهی بذرهای با اسید سولفوریک ۹۰ درصد به مدت ۲۰ دقیقه و کاربرد جیبرلیک اسید با غلظت‌های ۵۰۰ و ۱۰۰۰ پی‌پی‌ام

آبشویی به همراه اسید جیبرلیک ۱۰۰۰ پی پی ام (۹۸ درصد) و آبشویی به همراه اسید جیبرلیک ۵۰۰ پی پی ام (۷۵ درصد) مشاهده شد که به ترتیب به میزان ۹۴ و ۹۲ درصد افزایش جوانه زنی نسبت به شاهد (۷ درصد) مشاهده شد (جدول ۲). نتایج نشان داد با خیساندن بذرهای در محلول اسید جیبرلیک یا نیترات پتاسیم بدون اعمال تیمار آبشویی افزایش معنی داری در درصد جوانه زنی بذرهای در مقایسه با شاهد مشاهده نشد (جدول ۱). Santos et al., (2001) مشاهده نمودند که آبشویی بذر *Capparis ovata* سبب تحریک جوانه زنی این بذر در مقایسه با شاهد شد، زیرا ترکیبات موسیلاژی موجود در پوسته بذر مانع از جوانه زنی مناسب آن می شوند. برخلاف نتایج آزمایش حاضر Bahrani et al., Chisea & Sozzi (1995) و Pascual (2006) و (2008) تلفیقی خراش دهی بذر کور با اسید سولفوریک و کاربرد اسید جیبرلیک سبب افزایش معنی دار درصد جوانه زنی بذرهای این گیاه در مقایسه با شاهد شد. درصد جوانه زنی پایین بذرهای کور تحت تأثیر تیمار شاهد و سایر تیمارهایی که عملیات آبشویی انجام نشد می تواند بیانگر موجود مواد بازدارنده در پوسته بذرها باشد.

- میانگین زمان جوانه زنی

نتایج نشان داد میانگین زمان جوانه زنی، زمان ظهور اولین گیاهچه (زمان اولین جوانه زنی) و زمان ۵۰ درصد جوانه زنی بطور معنی داری تحت تأثیر تیمارهای شکست خواب بذر قرار گرفت و کلیه تیمارها به استثناء تیمار خراش دهی بذر با اسید سولفوریک سبب کاهش معنی دار میانگین زمان جوانه زنی و زمان ظهور اولین گیاهچه شد (جدول ۱). مقایسه میانگین ها نشان داد که کوتاهترین

جوانه زنی و نخستین روز جوانه زنی با استفاده از تجزیه رگرسیون (Dahiya, et al., 2000) و میانگین زمان جوانه زنی (MGT) (Scott et al., 1984) و شاخص بنیه بذر (SVI) (Ghassemi-Golezani et al., 2008) از طریق روابط زیر محاسبه شدند:

$$MGT = \frac{\sum(D \times n)}{\sum n}$$

$$SVI = \frac{SDW}{MGT}$$

در اینجا n تعداد بذرهای جوانه زده در روز D و D تعداد روزهای شمارش از شروع آزمایش و SDW وزن خشک گیاهچه ها است. جوانه زنی زمانی در نظر گرفته شد که ریشه چه دو میلی متر طول داشت. بذرهای جوانه زده هر ۲۴ ساعت به مدت ۳۰ روز ثبت شدند. گیاهچه ها با هیپوکوتیل کوتاه، ضخیم و فنی شکل و ریشه اولیه بازداشته شده از رشد به عنوان بذرهای غیرنرمال در نظر گرفته شدند. داده های حاصل از جوانه زنی توسط نرم افزار MSTAT-C مورد تجزیه و تحلیل آماری قرار گرفتند. مقایسه میانگین ها در تیمارهای مختلف با استفاده از آزمون چنددامنه ای دانکن انجام شد.

نتایج

- درصد جوانه زنی

نتایج نشان داد که درصد جوانه زنی بذر کور به طور معنی داری تحت تأثیر تیمارهای شکست خواب بذر قرار گرفت (جدول ۱). مقایسه میانگین ها نشان داد که درصد جوانه زنی بذرهایی که فقط آبشویی شده بودند در مقایسه با بذرهایی که تنها با اسید سولفوریک، اسید جیبرلیک یا نیترات پتاسیم تیمار شده بودند بطور معنی داری افزایش یافت (جدول ۱). بالاترین درصد جوانه زنی در تیمار

– شاخص بنیه بذر

نتایج نشان داد که شاخص بنیه بذر کور به طور معنی داری تحت تأثیر تیمارهای شکست خواب بذر قرار گرفت (جدول ۱). مقایسه میانگین‌ها نشان داد که آبشویی بذرهاى کور سبب افزایش معنی دار شاخص بنیه بذر در مقایسه با شاهد و سایر تیمارها شد. بالاترین شاخص بنیه بذر گیاه کور در تیمار آبشویی بذرها به همراه اسید جیبرلیک ۵۰۰ پی پی ام و ۱۰۰۰ پی پی ام بدست آمد، در حالی که تیمار کاربرد اسید جیبرلیک، اسید سولفوریک یا نترات پتاسیم به تنهایی تأثیر معنی داری بر شاخص بنیه بذر نداشت (جدول ۲).

– طول ریشه چه و ساقه چه

نتایج نشان داد که تیمارهای شکست خواب بذر به طور معنی داری طول ریشه چه و ساقه چه گیاه کور را تحت تأثیر قرار داد (جدول ۱). مقایسه میانگین‌ها نشان داد که آبشویی بذرهاى کور سبب افزایش معنی دار طول ریشه چه و ساقه چه در مقایسه با شاهد شد. به طوری که بالاترین طول ریشه چه و ساقه چه گیاه کور در تیمار آبشویی بذرها به همراه اسید جیبرلیک ۵۰۰ پی پی ام و ۱۰۰۰ پی پی ام بدست آمد، در حالی که تیمار کاربرد اسید جیبرلیک، اسید سولفوریک یا نترات پتاسیم به تنهایی تأثیر معنی داری بر طول ساقه چه و ریشه چه نداشت (جدول ۲). (Olmez et al., 2004) گزارش نمودند که تیمار بذر کور با اسید جیبرلیک و نترات پتاسیم با کاهش اثرهای بازدارندگی ترکیبات پوسته بذر سبب تحریک زمان جوانه زنی و رشد گیاهچه این گیاه شد، در حالی که در آزمایش حاضر کاربرد اسید جیبرلیک یا نترات پتاسیم هنگامی سودمند بود که آبشویی بذرها انجام شد (جدول ۲).

میانگین زمان جوانه زنی در تیمار آبشویی به همراه اسید جیبرلیک ۱۰۰۰ پی پی ام (۵/۲ روز) و آبشویی به همراه اسید جیبرلیک ۵۰۰ پی پی ام (۵/۴ روز) مشاهده شد. پس از تیمارهای فوق کوتاهترین میانگین زمان جوانه زنی از تیمار آبشویی به همراه اسید جیبرلیک (۷/۳ روز) و تیمار آبشویی به تنهایی (۹/۶ روز) بدست آمد (جدول ۲). نتایج نشان داد که کوتاهترین زمان ۵۰ درصد جوانه زنی در تیمار آبشویی به همراه اسید جیبرلیک ۱۰۰۰ پی پی ام (۱۴/۵ روز) و آبشویی به همراه اسید جیبرلیک ۵۰۰ پی پی ام (۱۵/۲ روز) مشاهده شد (جدول ۲). مقایسه میانگین‌ها نشان داد که کوتاهترین زمان ظهور اولین گیاهچه در تیمار آبشویی به همراه اسید جیبرلیک ۱۰۰۰ پی پی ام (۳/۱ روز) و آبشویی به همراه اسید جیبرلیک ۵۰۰ پی پی ام (۳/۲ روز) مشاهده شد (جدول ۲). نتایج نشان داد که تیمار کاربرد اسید جیبرلیک ۵۰۰ و ۱۰۰۰ پی پی ام همراه با تیمار آبشویی میانگین زمان جوانه زنی بذرها را به ترتیب به میزان ۶/۸ و ۷/۸ روز نسبت به تیمار کاربرد اسید جیبرلیک ۵۰۰ و ۱۰۰۰ پی پی ام به تنهایی کاهش داد (جدول ۲)، در حالی که (Sozzi & Chiesa بیان نمودند که تیمار بذر کور با اسید سولفوریک همراه با اسید جیبرلیک سبب بهبود جوانه زنی و رشد گیاهچه این گیاه شد. Fang et al., 2006) گزارش نمودند که ترکیبات بازدارنده جوانه زنی در پوسته بذر سبب غیرفعال شدن آنزیم‌های مؤثر در جوانه زنی، ممانعت از تبادلات گازی و جذب آب می شود. بنابراین شستشوی پوسته بذر با کاهش غلظت این ترکیبات سبب تحریک جوانه زنی بذرهاى دارای خواب می شود.

جدول ۱- میانگین مربعات اثر تیمارهای شکست خواب بذر بر جوانه‌زنی و رشد گیاهچه کور

(*Capparis spinosa* L.)

میانگین مربعات							درجه آزادی	منابع تغییرات
طول ریشه‌چه	طول ساقه‌چه	شاخص بنیه بذر	زمان اولین جوانه‌زنی	زمان ۵۰ درصد جوانه‌زنی	میانگین زمان جوانه‌زنی	درصد جوانه‌زنی		
۴۷۱/۹**	۳۹۸/۲**	۱۸۵۲/۶۶*	۲۴۳/۱**	۶۵۷/۴**	۸۵۴/۴**	۱۳۹۵/۱**	۱۰	تیمار
۲۱/۰	۳۲/۱	۰/۲۶۲	۲۴/۰	۱۹/۶	۴۵/۰	۱۹۸/۱	۳۳	خطا
۳/۱	۱۲/۰	۳/۶۶	۹/۲	۸/۷	۷/۱	۱۲/۳	---	ضریب تغییرات (%)

** معنی دار در سطح احتمال یک درصد

جدول ۲- مقایسه میانگین اثر تیمارهای شکست خواب بذر بر جوانه‌زنی و رشد گیاهچه کور

(*Capparis spinosa* L.)

طول ریشه‌چه (میلی متر)	طول ساقه‌چه (میلی متر)	شاخص بنیه بذر	زمان ۵۰ درصد جوانه‌زنی (روز)	زمان اولین جوانه‌زنی (روز)	میانگین زمان جوانه‌زنی (روز)	درصد جوانه‌زنی	تیمار شکست خواب بذر
۵ d	۹ c	۰/۸۳ e	۲۷/۲ b	۱۷/۴ e	۱۵/۱ d	۶ d	شاهد
۵ d	۸ c	۰/۶۴ e	۳۶/۳ a	۱۸/۳ e	۱۵/۹ d	۵ d	خراش دهی توسط اسید سولفوریک
۴ d	۹ c	۱/۰۳ e	۲۷/۱ b	۱۲/۱ bc	۱۱/۸ c	۸ d	اسید سولفوریک + اسید جیبرلیک
۵ d	۸ c	۰/۷۷ e	۲۶/۴ b	۱۰/۲ d	۱۰/۸ c	۶ d	اسید سولفوریک + اسید جیبرلیک
۵ d	۸ c	۰/۳۸ e	۳۱/۱ a	۱۱/۰ d	۱۲/۲ c	۴ d	اسید جیبرلیک ۵۰۰ پی پی ام
۷ d	۹ c	۰/۹۵ e	۳۲/۰ a	۱۱/۴ d	۱۳ c	۶ d	اسید جیبرلیک ۱۰۰۰ پی پی ام
۲۶ b	۲۰ ab	۱۵/۶۳ c	۲۰/۴ bc	۸/۹ b	۹/۶ b	۳۴ c	۱۲ ساعت آبشویی
۴۷ a	۲۴ a	۵۲/۳۳ b	۱۵/۲ d	۳/۲ a	۵/۴ a	۷۵ b	۱۲ ساعت آبشویی + اسید جیبرلیک
۴۵ a	۳۰ a	۷۲/۶۷ a	۱۴/۵ d	۳/۱ a	۵/۲ a	۹۸ a	۱۲ ساعت آبشویی + اسید جیبرلیک
۱۶ c	۱۲ b	۷/۸۱ d	۱۸/۰ c	۵/۸ ab	۷/۳ ab	۲۸ c	۱۲ ساعت آبشویی + نترات پتاسیم
۵ d	۹ c	۰/۸۵ e	۲۴/۲ b	۱۳/۹ c	۱۱ c	۶ d	نترات پتاسیم

میانگین‌های با حروف غیرمشترک دارای اختلاف معنی داری در سطح احتمال ۱٪ براساس آزمون دانکن می‌باشند.

بحث

از آنجاکه جوانه‌زنی بذرهای کور تحت تیمارهای خراش‌دهی شیمیایی بذر و کاربرد نیترا تپتاسیم و اسید جیبرلیک به‌تنهایی نسبت به شاهد تفاوت معنی‌داری نشان نداد، بنابراین می‌توان گفت خواب بذر گیاه کور ناشی از مقاومت مکانیکی پوسته بذر و همچنین خواب رویان که ناشی از یکی از عوامل نارس بودن و عدم تمایز رویان، عدم انتقال مواد اندوخته‌ای رویان و کمبود مواد تنظیم‌کننده رشد است، نمی‌باشد. به‌طور کلی نتایج تحقیق حاضر نشان داد که بالاترین درصد جوانه‌زنی و بیشترین رشد گیاهچه در تیمار آبشویی بذر با همراه اسید جیبرلیک ۱۰۰۰ پی‌پی‌ام و آبشویی به‌همراه اسید جیبرلیک ۵۰۰ پی‌پی‌ام مشاهده شد و برخلاف نتایج تحقیقات قبلی (Sozzi & Chiesa, 1995؛ Pascual, 2007) در آزمایش حاضر تیمار بذر کور با اسید سولفوریک و اسید جیبرلیک تأثیر معنی‌داری بر جوانه‌زنی بذر و رشد گیاهچه کور نداشت. همچنین نتایج آزمایش حاضر نشان داد که آبشویی بذر کور سبب کاهش تشکیل موسیلاژ در اطراف بذر شد و میزان جوانه‌زنی بذر را در مقایسه با شاهد افزایش داد و کاربرد اسید جیبرلیک یا نیترا تپتاسیم به‌تنهایی زمانی سودمند است که غلظت موسیلاژ موجود در پوسته بذر به‌وسیله آبشویی به حداقل برسد. بنابراین به نظر می‌رسد عامل دخیل در خواب بذر گیاه کور وجود ترکیبات بازدارنده (موسیلاژ) در پوسته بذر می‌باشد و از آنجاکه بذرهای کور تحت تیمار جیبرلیک اسید به‌دنبال آبشویی بذر دارای بالاترین درصد جوانه‌زنی بودند، می‌توان نتیجه گرفت که پس از شستشو و حذف موسیلاژ موجود در پوسته بذر با کاربرد اسید جیبرلیک، نسبت جیبرلین (GA3) به آبسزیک اسید (ABA) در بذر افزایش

می‌یابد و به‌دنبال آن آزاد شدن و فعال‌سازی آنزیم آلفا آمیلاز اتفاق افتاده که خود سبب افزایش فعالیت آنزیمی شکسته‌شدن قندها شده و نشاسته ذخیره‌ای بذر به مواد قابل استفاده رویان تبدیل می‌گردد (هاشمی دزفولی و آقاعلیخانی، ۱۳۷۸) و در نهایت جوانه‌زنی شروع می‌گردد. به‌عبارت دیگر، کاربرد جیبرلیک اسید منجر به تشکیل، آزادسازی یا فعال کردن آنزیم‌های هیدرولتیکی جهت تجزیه پروتئین‌ها و نشاسته ذخیره‌ای بذر جهت تغذیه رویان می‌شود (نصیری، ۱۳۷۴).

بطور کلی یکی از اصول مهم برای تولید انبوه و اقتصادی گیاه ارزشمند دارویی کور اعمال تیمارهای مناسب برای شکستن خواب بذر آن می‌باشد و بدون اعمال این تیمارها، کشت گسترده آنها با شکست مواجه خواهد شد.

منابع مورد استفاده

- کوچکی، ع. و سرمدنیا، غ.ح.، ۱۳۸۶. فیزیولوژی گیاهان زراعی. جهاد دانشگاهی واحد مشهد، ۴۰۰ صفحه.
- نصیری، م.، ۱۳۷۴. بررسی اثر عوامل مختلف بر شکستن خفتگی بذر کتان سفید (*Linum album* Boiss). پژوهش و سازندگی، ۲۸: ۴۷-۴۲.
- هاشمی دزفولی، س.ا. و آقاعلیخانی، م.، ۱۳۷۸. خفتگی و رویش بذر. انتشارات دانشگاه شهید چمران اهواز، ۲۴۶ صفحه.
- Bahrani, M.J., Ramazani Gask, M., Shekafandeh, A. and Taghvaei, M., 2008. Seed germination of wild caper (*Capparis spinosa* L. var. *parviflora*) as affected by dormancy breaking treatments and salinity levels. *Seed Science and Technology*, 36(3): 776-780.
- Calis, I., Kuruzum, A. and Ruedi, P., 1999. 1H-Indole-3-acetonitrile glycosides from *Capparis spinosa* fruits. *Phytochemistry*, 50: 1205-1208.
- Cirak, C., Kevseroglu, K. and Ayan, A.K., 2007. Breaking of seed dormancy in a Turkish endemic *Hypericum* species: *Hypericum aviculariifolium* subsp. *depilatum* var. *depilatum* by light and some pre-soaking treatments. *Journal of Arid Environments*, 68(1): 159-164.

- of Caper seeds. Pakestianian Journal of Biological Science, 7(6):879-882.
- Panico, A.M., Cardile, V., Garufi, F., Puglia, C., Bonina, F. and Ronsisvalle, G., 2005. Protective effect of *Capparis spinosa* on chondrocytes. Life Science, 77: 2479-2488.
  - Pascual, B., San Bautista, A., Imbernon, A., Lopez-Galarza, S., Alagarda, J. and Marto, J.V., 2006. Germination behavior after storage of caper seeds. Seed Science and Technology, 34 (1): 151-159.
  - Santos, S., Adan, M.A. and Martin, A., 2001. Effect seed dormancy breaking method in *Capperi ovata*. Seed Science and Technology, 29: 48-55.
  - Scott, S.J., Jones, R.A. and Williams, W.A., 1984. Review of data analysis methods for seed germination. Crop Science, 24: 1192-1199.
  - Sophia, R. and George, K., 2003. Development and structure of drought-tolerant leaves of the Mediterranean shrub *Capparis spinosa* L. Annals of Botany, 92:377-383.
  - Soyler, D. and Khawar, K.M., 2007. Seed Germination of Caper (*Capparis ovata* var. Herbacea) Using α Naphthalene Acetic Acid and Gibberellic Acid. International Journal of Agriculture and Biology, 9(1): 35-38.
  - Sozzi, G. and Chiesa, A., 1995. Improvement of caper (*Capparis spinosa* L.) seed germination by breaking seed coat-induced dormancy. Scientia Horticulturæ, 62: 255-261.
  - Toncer, O.G. and Tansi, S., 2000. The caper (*Capparis ovata*) culture in Turkey. Pakestianian Journal of Biological Science, 3: 568-570.
  - Yambe, Y., Hori, Y. and Takeno, K., 1992. Levels of endogenous ABA in Rose achenes and leaching with activated charcoal to improve seed germination. Journal of Japan Horticultural Science, 61(2): 383-387.
  - Dahiya, O.S., Punia, R.C., Burton, G.W. and Wilson, J.P., 2000. Germination responses at different temperatures of pearl millet genotypes differing in seed size. International Sorghum and Millets Newsletter, 41:66-67.
  - Copeland, L.O. and McDonald, M.B., 2001. Principles of Seed Science and Technology. Dordrecht, The Netherlands: Kluwer Academic Publishers.
  - Fang, S., Wang, J., Wei, Z. and Zhu, Z., 2006. Methods to break seed dormancy in *Cyclocarya paliurus* (Batal) Iljinskaja, Scientia Horticulture, 110: 305-309.
  - Ghassemi-Golezani, K., Aliloo, A.A., Valizadeh, M. and Moghaddam, M., 2008. Effects of different priming techniques on seed invigoration and seedling establishment of lentil (*Lens culinaris* Medik). Journal of Food, Agriculture & Environment, 6(2): 222-226.
  - Greipsson, S., 2001 Effects of stratification and GA₃ on seed germination of a sand stabilizing grass *Leymus arenarius* used in reclamation. Seed Science and Technology, 29: 1-10.
  - Koc, H., 2001. Germination of Caper (*Capparis spinosa* L.) seeds. Beletinul Universitatii de Stiinte Agricolt Seria Medicina Veterinara Cluj-Napoca. Seria Agricultura, 55/56: 292-296.
  - Macchia, M., Angelini, L.G. and Ceccarini, L., 2001. Methods to overcome seed dormancy in *Echinacea angustifolia* DC. Scientia Horticulturæ, 89: 317-324.
  - Obembe, O. and Agboola, A.D., 2008. Seed pretreatments enhance germination in *Occimum gratissimum*. The Journal of American Science, 4(3):41-48.
  - Olmez, Z., Yahyaglu, Z. and Omer, A., 2004. Effect of H₂SO₄, GA₃ and KNO₃ treatment on germination

Methods of breaking seed dormancy in Caper (*Capparis spinosa* L.)

Makkizadeh Tafti, M.^{1*}, Farhoudi, M.², Rastifar, M.³ and Sadat Asilan, K.⁴

1*- Corresponding Author, Research Institute of Forests and Rangelands, Tehran, Iran

Email: marytafti@yahoo.com

2- Assistant Professor, Faculty of Agriculture, Islamic Azad University, Shushtar, Iran.

3- Research Expert, Institute of Medicinal Plants, Tehran, Iran.

4- Associate Professor, Payame Noor University, Karaj, Iran.

Received: 19.07.2010

Accepted: 15.02.2011

Abstract

This study was conducted to study the effect of seed dormancy breaking on seed germination of Caper (*Capparis spinosa* L.), in a completely randomized design with four replications. Treatments of seed dormancy breaking in Caper included: untreated seeds (control), scarification with concentrated sulphuric acid for 20 minutes, soaking in gibberellic acid (500 and 1000 ppm), Potassium Nitrate (0.3%), leaching for 12 hours and combined treatment (leaching for 12 hours and soaking in gibberellic acid (500 and 1000 ppm), leaching for 12 hours and soaking in Potassium Nitrate and scarification with sulphuric acid and soaking in gibberellic acid (500 and 1000 ppm). The results showed significant differences among seed dormancy-breaking methods. According to the results, the highest seed germination percentage of caper was observed in combined treatment (leaching for 12 hours and soaking in gibberellic acid 1000 ppm (98%) and leaching for 12 hours and soaking in gibberellic acid 500 ppm (75%). Our results showed that the treatment of seed leaching for 12 hours reduced the formation of mucilage around the seed and caused an increase in seed germination. Moreover, application of gibberellic acid or Potassium Nitrate could be just useful when the mucilage concentration of the seed coat is reduced by leaching.

Key words: seed dormancy, leaching, Gibberellic acid, *Capparis spinosa* L.